

Kluczowym zadaniem kuratorów oświaty jest sprawowanie nadzoru pedagogicznego. Przepisy ustawy o systemie oświaty nie zawierają definicji tego pojęcia. Jest ono określone jedynie poprzez wskazanie badanych obszarów, które wymienione zostały w art. 33 ustawy.

Tłumacząc pojęcie nadzoru pedagogicznego, należy sięgnąć do wyjaśnień doktrynalnych terminu „nadzór”. Według teorii prawa administracyjnego nadzór zawiera w sobie element kontroli (ogół czynności polegających na sprawdzeniu stanu faktycznego – stwierdzonego i porównaniu go ze stanem wyznaczonym – pożądanym) a zarazem polega na czymś więcej, a mianowicie na możliwości wydawania przez nadzorującego nakazów lub poleceń. Nadzorującemu przysługują w stosunku do nadzorowanego kompetencje władcze, pozwalające wywierać wpływ na prawidłowe funkcjonowanie jednostki podporządkowanej. (M. Plich, Komentarz do ustawy o systemie oświaty, ABC 2008, wyd. II)

Nadzór i koordynację wykonywania nadzoru pedagogicznego na terenie kraju, w szczególności nadzór nad działalnością kuratorów oświaty w tym zakresie, sprawuje minister właściwy do spraw oświaty i wychowania.

W celu realizacji swych zadań w omawianym zakresie, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w szczególności;

- a. ustala kierunki realizacji przez kuratorów oświaty zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego,
- b. kontroluje sprawność i efektywności nadzoru pedagogicznego oraz przestrzegania przepisów w tym zakresie, a także może wydawać na piśmie kuratorom oświaty wiążące ich wytyczne i polecenia z wyjątkiem indywidualnych spraw rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnej,
- c. może żądać od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań,
- d. może organizować szkolenia, konferencje i narady kuratorów oświaty,
- e. może ogłaszać w swoim dzienniku urzędowym zalecane standardy wyposażenia szkół niezbędne do nauczania przedmiotów ogólnokształcących.

Nadzorowi pedagogicznemu kuratorów oświaty podlegają wszystkie szkoły i placówki publiczne i niepubliczne, formy wychowania przedszkolnego, placówki doskonalenia nauczycieli, w tym niepubliczne placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, z wyjątkiem tych szkół i placówek, które z mocy szczególnych przepisów ustawy podlegają nadzorowi innych organów czyli ministrów resortowych lub utworzonym przez nich jednostkom nadzoru.

Jednakże należy zauważyć, że nawet w takich szkołach i placówkach „resortowych” jak: szkoły artystyczne (minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego), szkoły rolnicze, szkoły leśne (minister właściwy do spraw rolnictwa), zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne, szkoły w tych zakładach i schroniskach, szkoły i placówki przy zakładach karnych i aresztach śledczych (minister sprawiedliwości), kurator oświaty sprawuje nadzór pedagogiczny nad nauczaniem przedmiotów ogólnokształcących. Natomiast w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach żegluga morskiej i śródlądowej kurator oświaty sprawuje nadzór pedagogiczny we współdziałaniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej oraz ministrem właściwym do spraw transportu.

Nadzór pedagogiczny jest realizowany przez wykonywanie następujących zadań i czynności:

1. ocena stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli;
2. analiza i ocena efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
3. udzielanie pomocy szkołom, placówkom i nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych;
4. inspirowanie nauczycieli do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych.

W zakresie dwóch pierwszych punktów przedstawionych powyżej nadzorowi podlega w szczególności: zgodność zatrudniania nauczycieli z wymaganymi kwalifikacjami, realizacja podstaw programowych i ramowych planów nauczania, przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki, przestrzeganie statutu szkoły lub placówki, przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach, oraz zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Powyżej przedstawione czynności wykonywane są w trybie planowanych i doraźnych działań.

Działania planowane prowadzone przez kuratorów oświaty realizowane są zgodnie z podstawowymi kierunkami polityki oświatowej państwa w zakresie nadzoru pedagogicznego. Doraźne działania prowadzone są przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny i realizowane są w przypadku, gdy zaistnieje potrzeba podjęcia działań nieujętych w planie nadzoru pedagogicznego. Działania planowane jak i doraźne są prowadzone także przez dyrektorów szkół i placówek, w zakresie wynikającym z potrzeb szkoły czy placówki.

Nadzór pedagogiczny sprawowany jest z uwzględnieniem następujących zasad:

1. jawności wymagań;
2. współdziałania organów sprawujących nadzór pedagogiczny z organami prowadzącymi szkoły lub placówki, dyrektorami szkół i placówek oraz nauczycielami;
3. tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi szkół i placówek;
4. pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Wyróżnia się trzy formy nadzoru pedagogicznego, do których należy zaliczyć: ewaluację, kontrolę, wspomaganie.

Na tym należy zakończyć omawianie ogólnych zagadnień związanych z nadzorem pedagogicznym. W dalszej części artykułów poświęconych tej tematyce poruszone zostaną kwestie związane z nadzorem zewnętrznym oraz wewnętrznym.